

Дерменжі Діна Федорівна,
аспірант кафедри економіки промисловості,
Одеська національна академія харчових технологій
Україна, м. Одеса, вул. Канатна, 112, 65039
E-mail: dinochka19950314@gmail.com

УДК [330.131.7:336.02]:004.738.
5:339.371.4

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЛЯХ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В даній роботі розглянута проблема визначення фінансових ризиків, які виникають в процесі участі суб'єктів господарювання в електронних закупівлях. Це нова система, яка виникла досить нещодавно і може сміливо називати себе частиною цифрової економіки. Визначені основні фінансові ризики, які виникають при участі в електронних закупівлях та впливають на ефективність діяльності підприємств. А також проведено аналіз причин їх виникнення, як об'єктивних так і суб'єктивних, і надані рекомендації щодо подолання.

Ключові слова: цифрова економіка, публічні закупівлі, корупція, фінансові ризики, дохід.

Постановка проблеми і її зв'язок з важливими науковими і практичними задачами. Розвиток цифрової економіки у сучасному світі змінює вектор діяльності вітчизняних підприємств, та й економіки загалом. Така система економічного життя не є вивченою, і створює навколо себе дуже багато питань, які безпосередньо і формують фінансові ризики. Але економіка розвивається і потрібно шукати способи адаптації підприємств до таких змін. Саме тому аналіз ризиків, які виникають в процесі реформації економіки, стане важливим кроком у подальшій діяльності суб'єктів господарювання і забезпеченні стійкого розвитку держави.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичним вивченням ризиків в системі електронних закупівель займалися такі вчені як Тосько Р.Р. [3], Ключак О., Скриньковський Р. [6], Митропан Т.К. [10]. Вони розглядали проблеми зниження корупційних ризиків і мінімізації ризиків для бізнесу. Але все ж ця

проблема є невивченою і потребує постійного реагування на зміни в законодавстві і економіці, які спричиняють додаткові ризики для суб'єктів підприємництва, як учасників закупівель.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення та аналіз фінансових ризиків, які виникають у умовах цифрової економіки, а саме при участі в електронних закупівлях за державні кошти.

Виклад основного матеріалу. Одним із методів здобути певний гарантований дохід від своєї діяльності є участь в закупівлях. Почнемо з того, що як і в будь якій країні харчова промисловість є ключовою і найбільш необхідною для суспільства. Споживання харчових продуктів є незмінною частиною нашого життя. Саме тому у своїй статті хотілось би звернути увагу саме на закупівлі. Адже саме таким чином на сьогоднішній день забезпечується харчування в закладах освіти, в закладах охорони здоров'я і взагалі в багатьох державних установах. Згідно з Законом України «Про публічні закупівлі» закупівля це - придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом [1]. На сьогоднішній день виконання цього закону є обов'язковим для виконання усіма замовниками. Це насамперед державні органи, а також органи, що відносяться до місцевого самоврядування, в тому числі щодо соціального страхування, а також інші юридичні організації (підприємства, установи, організації) або їх об'єднання, які направлені на забезпечення загальнодержавних або територіальних потреб на некомерційній основі. Цей процес відбувається за допомогою електронної системи Prozorro. Це є так звана реорганізація тендерного процесу в електронних публічних

та державних закупівлях. Така спрямованість економіки є нічим іншим, як прикладом цифрової економіки. Поняття цифрова економіка в сучасних умовах набуває все більшого значення, орієнтуючись на цифрові комп'ютерні технології. Цифрову економіку також іноді називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб-економікою [2]. Під цифровою економікою найчастіше розуміють виробництво, продажі і постачання продуктів через комп'ютерні мережі, як і в нашому випадку. Така система проведення закупівель на направлена на вирішення ряду завдань, серед яких:

- Максимальне зменшення впливу такої складової економіки, як корупція;
- Відкритість усіх етапів тендерного процедури;
- Створення однакових умов для усіх учасників закупівлі;
- Збільшення об'єктивної складової при оцінюванні тендерних пропозицій;
- Простота і легкість застосування тендерних процедур;
- Скорочення паперового документообігу та перехід на електронний;
- Загальний доступ та можливість аналізу усіх закупівель, здійснених за державні кошти;
- Можливість замовників вибирати найбільш зручний спосіб роботи завдяки приватним електронним майданчикам [7].

Ціль нововведеної системи «Prozorro» – максимальна прозорість та відкритість усього процесу проведення закупівель та простота доступу до усієї інформації. Щодо мети створення та функціонування цієї системи, то це – введення електронних закупівель з обов'язковим використанням аукціону для відкритих торгів, спрощення процедури оскарження, а також підвищення довіри бізнесу і боротьба з корупцією [9].

Основним питанням, яке постає при участі підприємства у таких закупівлях, є ризики. Вони є на будь-якому етапі діяльності, і можуть виникати незалежно від дій компаній. Саме тому необхідним є зрозуміти, які саме ризики можуть виникнути в результаті таких економічних відносин. В системі публічних закупівель суб'єкт підприємницької діяльності виступає в ролі учасника. Згідно з Законом

України «Про публічні закупівлі», учасник - це фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, юридична особа (резидент або нерезидент), яка подала тендерну пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі [1]. Саме цей статус і є причиною виникнення ризиків. Говорячи саме про цю систему, можна сказати, що тут у більшості випадків виникають саме фінансові ризики, в частині можливості втрати частину свого капіталу, а також неотримання бажаного доходу, або його недостатній об'єм.

Зважаючи на вище сказане, буде доцільним розглядати кожну ситуацію окремо, виділивши основні чинники її виникнення. Почнемо з найбільш простого: втрата частини капіталу. Згідно із вже відомим Законом, кожний учасник, який подає свою тендерну пропозицію має заплатити певну суму. Вартість подання однієї тендерної пропозиції складає від 510 гривень до 1700 гривень для процедури відкритих торгів [8]. Якщо закупівля, в якій планується участь, є мультитотовою, то за кожний лот необхідно платити окремо. Саме ця сума і є тим фінансовим ризиком, який виникає на першому ж етапі участі. Незалежно від результатів процедури закупівлі, він не повертається суб'єкту підприємницької діяльності. Результат в своїй загальній формі може мати два напрями: або компанія виграє тендер і отримає бажаний договір, або компанія не виграє тендер і як результат нічого не отримує.

Саме останній і є причиною виникнення другого виду ризику, як неотримання бажаного доходу. Тут можна багато говорити про причини такої ситуації, але в узагальненому виді можна поділити їх на об'єктивні та суб'єктивні.

Насамперед розглянемо об'єктивні. Як ми вже знаємо це такі причини, які не залежать від дій конкретної людини. В умовах, коли з боку замовника процедура закупівля є правомірною та тендерна документація є такою, що не суперечить дійсному законодавству, а учасник надав достовірну інформацію щодо своєї діяльності, згідно з кваліфікаційними вимогами, може скластися така ситуація, що подана лише

одна тендерна пропозиція і тоді згідно із Законом закупівля не відбувається, а також компанія може програти аукціон, що теж в більшості випадків залежить не від дій компанії, а від вдачі та від встановленої цінової пропозиції. Саме в цьому випадку підприємець не отримує бажаного результату, навіть не дивлячись на правильність усіх його дій. В цьому випадку можна говорити про чесну конкурентну боротьбу, яка є запорукою розвитку економіки країни. Також до об'єктивних причин можна віднести і відсутність фінансування та втрати доцільності проведення процедури закупівлі з боку замовника. Вартість такого розвитку подій як в попередньому випадку є втрата грошей, оплачені за участь та втрата можливості отримати стабільний дохід протягом певного часу.

Що ж, перейдемо до суб'єктивних причин. В першу чергу, вони залежать від діяльності окремої людини чи організації. В якості суб'єктів постають як замовники, так і учасники публічної закупівлі. З боку замовника це може бути:

- встановлення необґрунтованих жорстких вимог до учасників згідно з тендерною документацією;
 - неоднозначне визначення предмету закупівлі, що може спричинити неправильне уявлення про товари, роботи або послуги, які необхідно закупити;
 - визначення таких технічних вимог, які спрямовані на конкретного виробника. Це так звані дискримінаційні вимоги;
- Інша категорія порушень з боку замовника - це процедурні порушення, під час їх проведення, а саме:
- прийняття необґрунтованого рішення, щодо відхилення тендерних пропозицій учасників закупівлі;
 - прийняття неправомірного рішення, щодо визначення учасника, з яким буде укладено договір;
 - наявність зв'язку між замовником та учасником, що може спричинити розкриття інформації, щодо кількості пропозицій, які надійшли;
 - прийняття рішення щодо допущення до торгів, учасників які є «підставними» фірмами;
 - підробка та махінації з документацією про проведення конкурсних торгів [3].
- Усі ці дії є неправомірними, але не завжди їх

можна вчасно виявити та попередити. Навіть у такій системі закупівель залишається місце корупції, хоча і досить мале. Взагалі, корупція - це така категорія людського життя, яка мабуть існує в будь якій країні в меншій чи в більшій мірі. Що ж стосується України, то на сьогоднішній день існують певні організації, діяльність яких направлена саме на боротьбу з цим явищем. В контексті нашої теми це Антимонопольний комітет, Держаудит служба тощо. Розглядаючи індекс сприйняття корупції, який визначається як глобальне дослідження, направлене на визначення ступеня поширеності корупції в державному секторі країн світу, можна побачити певну тенденцію, щодо поліпшення ситуації. У 2017 році Україна займає 130 місце та є найбільш корумпованою серед країн Європи [4]. На рисунку 1 представлена діаграма зміни рівня індексу сприйняття корупції за 2012-2017 роки, визначений в балах від 0 до 100. Чим більше бал, тим менший рівень корупції в державному секторі.

Так, і справді країна на вірному шляху для подолання корупції. Але все ж це досить негативний показник, враховуючи те, що ми хочемо стати однією з провідних країн Європи. Говорячи про причини виникнення фінансових ризиків, необхідно також звернути увагу на ті, що залежать від діяльності учасників публічних закупівель. В першу чергу, це інформаційна необізнаність процесу. Неправильне завантаження даних, відсутність якогось документу автоматично лишає учасника можливості досягти перемоги. Також непотрібно забувати про такий фактор, як людина. Так людський фактор завжди буде присутній і ніхто з нас не застрахований від помилок, але в цьому випадку несвоєчасне реагування та виправлення може коштувати підприємству додаткового доходу.

І на кінець розглянемо останній вид фінансового ризику, це отримання доходу, меншого від бажаного. Тут основною причиною є відсутність фінансування або зменшення обсягів закупівлі. Це передбачено вже відомим законом «Про публічні закупівлі». Державні закупівлі водночас є гарантом отримання стабільного доходу, але в той же час можуть стати і причиною його зменшення.

Висновки

Україна, як і більшість країн світу займається

Рис. 1. Рейтинг сприйняття корупції за 2012-2017 роки
*розроблено автором за джерелом [5]

розвитком цифрової економіки. На сьогоднішній день одним з найяскравіших прикладів такої діяльності є система електронних закупівель, яка направлена на здійснення торгів за рахунок державних коштів. Більшість підприємств, в тому числі і харчових, постійно приймають участь у таких процедурах. Звідси і виникло питання оцінки фінансових ризиків, при здійсненні такої діяльності. Ризики існують завжди, але лише ризикуючи можна буде здобути бажаного результату. Оцінка таких ризиків має бути комплексною і враховувати будь який результат. Кожний крок має бути продуманим та фінансово обґрунтованим. Важливим є правильно обрати замовника, проаналізувати його закупівлі, тим самим визначив його надійність. Адже помилку з його сторони теж може коштувати підприємцю грошей. Виходячи з проведеного аналізу в результаті проведення такої діяльності виникають такі ризики: втрата частини власних грошових коштів, неотримання бажаного доходу або отримання доходу, менше запланованого. Подальше вивчення цієї проблеми дозволить знайти методи мінімізувати існуючі фінансові ризики та безперешкодно використовувати системи електронних закупівель

для здійснення своєї діяльності.

Література

1. Закон «Про публічні закупівлі»: Закон від 25.12.2015 № 922-VIII (зі змінами та доповненнями). Київ: Верховна Рада України, 2018. 44 с.
2. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні // Менеджмент інновацій. 2018. Т. 51, вип. 1. С. 92-96.
3. Тосько Р.Р. Методологія оцінювання корупційних ризиків публічних закупівель з метою раціонального використання державних ресурсів// Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. вип. 12.
4. Рейтинг країн за рівнем сприйняття корупції // Аналітичний портал: гуманітарні технології: [Веб-сайт]. Москва, 2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info> (дата звернення: 13.12.2018).
5. Corruption perceptions index 2017// Transparency International: [Веб-сайт]. 2018. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (дата звернення: 13.12.2018).
6. Клювак О., Скриньковський Р. Діагностика

та мінімізація ризиків бізнесу та державного замовника у системі публічних електронних закупівель // *Traektori Nauki* . 2018. Т. 4, вип. 1. С. 1022-1032.

7. Кравченко В.М., Сивицька І.Г., Теленкова Д.Г. Формалізація процедур в системі публічних закупівель Prozorro // *Економіка і організація управління*. 2018., вип. 1(29). С. 24-33.

8. Настанови з питань публічних закупівель// *Crown Agents Ltd.*: [Веб-сайт].URL: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Guidelines_UKR_interactive_pages.pdf

9. ProZorro - система електронних закупівель [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.monrda.gov.ua/index.php/budivnitstvo-komunalne-gospodarstvo/2269-prozorro-cistema-elektronnikh-zakupivel>.

10. Митропан Т. К. Основні ризики при здійсненні державних закупівель робіт і послуг / Т. К. Митропан. // *Теорія та практика державного управління*. – 2018. – №2. – С. 1–8.

Дерменжі Д.Ф.

**аспірант кафедри економіки
промисловості,**

**Одесская национальная академия
пищевых технологий**

**Украина, г. Одесса, ул. Канатная, 112,
65039**

E-mail: dinochka19950314@gmail.com

ФИНАНСОВЫЕ РИСКИ В ЭЛЕКТРОННЫХ ЗАКУПКАХ ЯК ЕЛЕМЕНТА ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Потребление пищевых продуктов является неизменной частью нашей жизни. На сегодняшний день обеспечение питанием в учебных заведениях, в учреждениях здравоохранения и вообще во многих государственных учреждениях происходит с помощью электронных закупок. Согласно Закону Украины «О публичных закупках» закупка это - приобретение заказчиком товаров, работ и услуг в порядке, установленном настоящим Законом [1]. Это является обязательным для всех распорядителей бюджетных средств и отражается на платформе Prozorro. Такая направленность экономики является ничем иным, как примером цифровой экономики. Цифровую экономику также иногда называют интернет-экономикой, новой экономикой, или

веб-экономикой. Под цифровой экономикой чаще всего понимают производство, продажи и поставки продуктов через компьютерные сети, как и в нашем случае. Цель «Prozorro» - максимальная прозрачность процесса государственных закупок и простота доступа.

Основным вопросом, который возникает при участии предприятия в таких закупках риски. Они есть на любом этапе деятельности, и могут возникать независимо от его действий. Учитывая достаточно недавнее возникновение такой электронной системы, проблема оценки таких рисков является достаточно важной и требует изучения. В системе публичных закупок субъект предпринимательской деятельности выступает в роли участника, и именно этот статус и является причиной возникновения рисков. Говоря об этой системе, можно сказать, что здесь в большинстве случаев возникают именно финансовые риски, в части возможности потери часть своего капитала, а также неполучения желаемого дохода, или его недостаточном объеме.

Под потерей части капитала понимается потеря средств, оплаченных за участие в тендерной процедуре. Независимо от результатов процедуры закупки они не возвращаются субъекту предпринимательской деятельности. Под риском неполучения желаемого дохода понимается такой случай, когда независимо от объективных или субъективных причин участник проигрывает тендер и не получает дополнительного стабильного дохода. И последний случай, когда предприятие получает доход меньше желаемого. Это происходит в результате сокращения объемов финансирования и уменьшения объемов закупки. Государственные закупки одновременно является гарантом получения стабильного дохода, но в то же время могут стать и причиной его уменьшения.

Ключевые слова: цифровая экономика, публичные закупки, коррупция, финансовые риски, доход.

Dina Dermenzi

**postgraduate student Department of
Economics of Industry,
Odessa National Academy of Food
Technologies**

**Ukraine, Odessa, street. Kanatna, 112,
E-mail: dinochka19950314@gmail.com**

FINANCIAL RISKS IN ELECTRONIC PROCUREMENT, AS AN ELEMENT OF DIGITAL ECONOMICS

Consumption of food is an unchanging part of our lives. To date, nutrition in educational institutions, health care institutions and, in general, in many government institutions is carried out through e-procurement. Procurement in accordance with the Law of Ukraine «On Public Procurement» procurement is the purchase by the customer of goods, works and services in accordance with the procedure established by this Law [1]. This is a must-have for all organizations funded from the budget and displayed on the Prozorro platform. Such an orientation of the economy is nothing less than a pillar of the digital economy. The digital economy is also sometimes called the Internet economy, a new economy, or a web economy. [2] Under the digital economy is often understood as the production, sale and supply of products through computer networks, as in our case. The purpose of Prozorro is to maximize transparency in public procurement and ease of access.

The main issue that comes with the participation of the company in such purchases are the risks. They are at any stage of the activity, and may occur regardless of its actions. Given the relatively recent emergence of such an electronic system, the problem of assessing such risks is very important and needs to be studied. In the system of public procurement, the subject of entrepreneurial activity acts as a participant and this is precisely this status and is the reason for the emergence of risks. Speaking of this system, we can say that here in most cases there are financial risks, in part of the possibility of losing a part of its capital, as well as not receiving the desired income, or its insufficient volume.

The loss of a part of capital means the loss of funds paid for participation in the tender procedure. Regardless of the results of the procurement procedure, they are not returned to the subject of entrepreneurial activity. The risk of not receiving the desired income means a case where, regardless of objective or subjective reasons, the participant loses the tender and does not receive additional stable income. And the last case when the company receives income less than desired. This is due to a reduction in funding and a reduction in purchasing volumes. Public procurement is at the same time the guarantor of

obtaining a stable income, but at the same time may be the reason for its reduction.

Key words: digital economy, public procurement, corruption, financial risks, income.

References:

1. Verkhovna Rada Ukrayini (2018) Zakon «Pro publichni zakupivli»: Zakon vid 25.12.2015№ 922-VIII (zi zminami ta dopovnenniyami). Kiyiv:, 44 s.
2. Sokolova, H.B. (2018) Deyaky aspekti rozvitku tsifrovoyi ekonomiki v Ukrayini. Menedzhment innovatsiy.. T. 51, vip. 1. S. 92-96.
3. Tos`ko R.R. (2016) Metodolohiya otsinyuvannya koruptsiynikh rizikiv publichnikh zakupivel` z metoyu ratsional`noho vikoristannya derzhavnukh resursiv. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvitok. vip. 12.
4. Reyting krayin za rivnem spriynyattya koruptsiyi (2018) Analitichniy portal: humanitarni tekhnolohiyi: [Veb-sayt]. Moskva, URL: <https://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info> (data zvernennya: 13.12.2018).
5. Transparency International (2018) Corruption perceptions index 2017. [Veb-sayt]. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (data zvernennya: 13.12.2018).
6. Klyuvak O., Skrin`kovs`kiy R. (2018) Diahnostika ta minimizatsiya rizikiv biznesu ta derzhavnoho zamovnika u sistemi publichnikh elektronnikh zakupivel`. Traektori Nauki . T. 4, vip. 1. S. 1022-1032.
7. Kravchenko V.M., Syvytska I.H., Telenkova D.H. (2018) Formalizatsiia protsedur v systemi publichnykh zakupivel Prozorro. Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia . vyp. 1(29). S. 24-33.
8. Crown Agents Ltd. (2017) Nastanovy z pytan publichnykh zakupivel. [Veb-sait].URL: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Guidelines_UKR_interactive_pages.pdf
9. ProZorro-systema elektronnykh zakupivel (2016) [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu do resursu: <http://www.monrda.gov.ua/index.php/budivnitstvo-komunalne-gospodarstvo/2269-prozorro-cistema-elektronnikh-zakupivel>.
10. Mytropan T. K. . (2018) Osnovni ryzyky pry zdiisnenni derzhavnykh zakupivel robit i posluh. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia. №2. S. 1–8.